

Amra Čusto, viši kustos
Historijski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo
Bosna i Hercegovina

MOGUĆNOST KORIŠTENJA EVROPSKIH I SVJETSKIH ISKUSTAVA ZA UNAPREĐENJE DOMAĆE MUZEOLOGIJE

Abstrakt

Namjera ovog rada je skrenuti pažnju na rad evropskih i svjetskih muzeja, kako bi i bosanskohercegovačko muzejsko osoblje primjetilo i primjenilo njihova iskustva u radu.

Ovo smatramo posebno važnim, jer bi smo time otvorili mogućnost korištenja novih perspektiva bosanskohercegovačkim muzejima.

Ključne riječi:

muzej, izložbe, saradnja, muzejski programi, sakupljanje, Historijski muzej Bosne i Hercegovine.

Abstract

Purpose of this paper is to draw attention to the work of the European and world museums in order to make Bosnia and Herzegovina museum workers apply their experiences in work.

This is important for opening new perspectives at the Bosnia and Herzegovina museums.

Key words:

Museum, exhibition, cooperation, museum program, collecting, Historical Museum of Bosnia and Herzegovina.

Muzeji su ogledala svakog društva. Danas u Bosni i Hercegovini, zbog nebrige odgovarajućih struktura vlasti, muzeji nisu sistemski uklopljeni u život bosanskohercegovačkog društva. Zaokupljeni pitanjem opstanka naši muzeji

teško “*hvataju korak*” s vremenom, ostajući na marginama savremenih kretanja.

Za razliku od naših, muzeji u svijetu su nezaobilazna i važna mjesta. Njihov rad je fokusiran na različite programe za različitu publiku. Posebno su uključeni u proces obrazovanja i čine važnu kariku u lancu novih spoznaja i komunikacija današnjeg čovjeka. Muzeji imaju strategiju djelovanja i osmišljavanja sadržaja koji imaju zadatak odgajati mlađe generacije, na vrijednostima do kojih drže i na kojima počiva njihovo društvo. U periodu socijalističkog razvitka Bosne i Hercegovine, od završetka Drugog svjetskog rata pa do devedesetih godina XX vijeka, bosanskohercegovački muzeji su bili dio tog sistema. Inkorporirani u kulturno-edukativne institucije društva, čija je velika uloga bila odgajanje i vaspitanje mladih u duhu socijalizma, bili su vjerni tradicijama radničkog pokreta, revolucije i komunizma. Muzeji su bili tretirani s pažnjom, kao ustanove u oblasti kulture koje pored naučne djelatnosti, kao svog prvorazrednog zadatka, vrše vrlo značajnu ulogu u širenju znanja u opštem kulturnom i idejnom uzdizanju omladine i odraslih.¹

*Kakvim vrijednostima danas mi težimo? Mogu li bosanskohercegovački muzeji biti mjesta gdje se uči o demokratiji i humanizmu? Kako danas muzeje intenzivnije uključiti u društvena kretanja kako bi oni postali važne kulturne institucije, u kojima bi se češće mogle čuti riječi tolerancije i razumijevanja?*² Ova pitanja su za nas veoma važna, zato da bi muzeji mogli definisati svoju ulogu u sadašnjem društvu. Svjesni teškog stanja i stvarnih prilika u našim muzejima, mi ipak želimo razmišljati o mogućim perspektivama muzeja. U tome nam može pomoći rad i iskustvo drugih.

Iako muzeji u svijetu, kao i naši muzeji, ostvaruju svoje zadatke prikupljanja, zaštite i obrade muzejskog blaga, ipak njihova cjelokupna aktivnost najbolje se ogleda kroz njihovu izložbenu aktivnost. Kako napraviti izložbu, koju metodu pri tome primijeniti, ko je buduća publika (ciljna grupa), koji su primarni i sekundarni ciljevi izložbe, koje su moguće kontakt osobe koje bi mogle pomoći pri realizaciji izložbe, bitna su pitanja o kojima se vodi računa? Vrsta građe kojom se raspolaže i koja se želi prezentovati, zahtijeva saradnju različitih institucija i stručnjaka raznorodnih oblasti. Za uspjeh izložbe veoma je važan način izlaganja. Suhoparno redanje eksponata na izložbi (fotografija, dokumenata, predmeta i drugog), prevaziđen je metod, stoga savremeni muzeji, pri organizaciji rada na izložbi, vrše intenzivne pripreme i angažovanje svih koji učestvuju u realizaciji izložbe (kustosi, spoljni saradnici, dizajneri, tehničko osoblje, majstori). Svi oni svojim idejama doprinose uspješnom radu.

¹ Vojin Dramušić, *Vaspitno – obrazovna uloga muzeja u Jugoslaviji*, Muzeji br. 18, Beograd 1965.

² Camila Gonzales, *A Local History Museums, What are the Perspectives for History Museums in Europe*, International Associations of Museum of History, Paris 1997.

Proces planiranja izložbe se završava izradom dvodimenzionalnog ili trodimenzionalnog modela, koji će prikazati konačnu formu kako izložba treba da izgleda.³ Broj posjetilaca, koji su usvojili sadržaj izložbe, biće mjerilo njihove uspješnosti.

Muzeji u svijetu koriste svoju poziciju otvorenih mjesta koji su putem svojih izložbi atraktivna mjesta koja svojim, očigledno muzeološkim metodama, djeluju na obrazovanje raznovrsne publike. Muzejski stručnjaci razmjenjuju iskustva koristeći znanje i imaginaciju da na novi način educiraju posjetioce, najprije mlade ljude. Muzejski sadržaji se prilagođavaju različitim uzrastima, od najmlađih posjetilaca vrtićkog uzrasta pa do odraslih. Tako su muzeji mjesta pomalo za svakoga. Muzeji imaju namjeru da ohrabre interes za učenje na drugačiji, možda zabavniji način. Nude mogućnost obogaćenja znanja koje uglavnom nose iz škole. Novi način komunikacije sa publikom; uživanje, opuštajuća atmosfera u kojoj se uči i spoznaje, privlači posjetioce. Zbog svog snažnog i emotivnog učinka na javnost, muzeji imaju prednost nad drugim medijima. U saradnji sa školama, muzeji nude mogućnost mladima da se aktivno uključe pri organizaciji pojedinih muzejskih projekata (radionica, okruglih stolova i drugih sadržaja), na kojima se oni kreativno izražavaju, usvajaju različite vještine ili se ohrabruju i inspirišu da razmišljaju o nekim bitnim problemima današnjice. Uključujući učenike, studente, mlade ljude u različite muzejske programe i sadržaje, muzeji postaju živa mjesta susreta, učenja i druženja. Muzejski projekti, osmišljeni od stručnog muzejskog osoblja, omogućavaju realizaciju multidisciplinirane nastave, gdje je moguće usvajati različita znanja odjednom, npr iz historije, književnosti i jezika (savladavanje usmenog izražavanja ponekad i na stranom jeziku), umjetnosti (slikarske radionice, npr slikaju historijske objekte, ili tradicionalne metode ukrašavanja i slično), biologije, fizike i drugih prirodnih nauka. Škole i druge institucije s ovakvim muzejima žele saradnju, jer se i nastavnicima, kao i drugima, nude veće mogućnosti za profesionalno usavršavanje i izražavanje.

Primjer takvog multidisciplinarnog rada kod nas je izložba *Vještina preživljavanja*, otvorena u Historijskom muzeju BiH, septembra 2004. godine.⁴ U saradnji dva muzeja izložbu su realizovali, dva kustosa historičara iz Historijskog muzeja BiH, i jedan kustos botaničar iz Zemaljskog muzeja BiH. Ova izložba je stavljena u historijski okvir dešavanja u Sarajevu za vrijeme opsade 92-95. Ona je govorila i pružila još jedno svjedočanstvo života Sarajlija pod opsadom i njihove borbe protiv gladi. Na izložbi su posjetioci mogli vidjeti sve prirodne resurse, biljke (herbarizirane, sušene i svježe) koje su se mogle

³ Seminar u Zemaljskom muzeju BiH, u organizaciji CHWB i Riksutställningar, 17- 21. maj 2004.

⁴ Amra Čusto, Elma Hašimbegović, katalog izložbe *Vještina preživljavanja*, Sarajevo: Historijski muzej BiH, 2004.

naći u jednoj urbanoj sredini, a koje su se koristile za prehranu stanovništva u ratnim okolnostima. Aktivan doživljaj na izložbi posjetioci su mogli imati kušajući kolače i sokove napravljene po ratnim receptima. Sadržajno bogata i interesantna izložba je bila vrlo pogodna za dodatne nastavne sadržaje iz historije i iz biologije. Ova izložba je imala za cilj i potaknuti značajno pitanje zaštite životne sredine, te mogućnosti proizvodnje zdrave hrane u Bosni i Hercegovini. Značaj ove izložbe je bio i u tome što je ona bila rezultat saradnje Historijskog muzeja BiH i Zemaljskog muzeja BiH, dvije reprezentativne muzejske institucije.

Odabir tema u izložbenoj aktivnosti muzeja nam govore da spektar tema koje se obrađuju mora biti raznovrstan. Muzeji vode računa da pored toga što njeguju baštinu, identitet, kulturu i prošlost, njihove izložbe tretiraju i savremene teme. Uvijek svjesni činjenice da rade zbog publike, muzeji nude javnosti ono što ona želi da vidi i što savremenu publiku interesuje. Tako se u svojim izložbama ne bave samo prošlošću, znajući da ljude zanima i sadašnji trenutak. Pri tome oni vode računa da publici pomažu u spoznaji prošlosti, ali i razumijevanju sadašnjosti. Tako su njihove izložbe neka vrsta mosta između prošlosti i sadašnjosti, a muzejski prostori su mjesta koja posjetiocima nude intenzivan doživljaj, mogućnost za razmišljanje i rad na zajedničkom dobru. U svom radu, bosanskohercegovački muzealci, svakako bi o ovome trebali razmišljati, kako bosanskohercegovački muzeji ne bi postala pomalo dosadna mjesta iz kojih, nakon što prošeta kroz izložbu, posjetilac odlazi. U većini naših muzeja, nakon što se izložba svečano otvori, nju ne prati nikakav sadržaj, te tako dalji interes za izložbu prestaje. Da li mora biti tako? Može li izložba poslužiti kao uvod za razgovor, biti sadržaj nastave ili seminara koji želi potaknuti neku značajnu temu? Polje rada u muzejima može se proširiti, ako smo i mi za to zainteresovani.

Kao primjer kako drugi rade navešću izložbu Historijskog muzeja BiH, *Opkoljeno Sarajevo*, koja se u organizaciji Cultural Heritage Without Borders (Kulturno naslijeđe bez granica) i Riksstallningar (Švedski putujući muzej) iz Stockholma, trenutno nalazi na turneji po švedskim gradovima.⁵ Različiti švedski muzeji koji su domaćini naše izložbe, svojoj publici uz izložbu *Opkoljeno Sarajevo* nude dodatne sadržaje, koje su osmislili kustosi pojedinih muzeja. Organizovali su razgovore i seminare na kojima su pokušali shvatiti iskustvo i život Sarajlija pod opsadom. U ove programe su posebno bili uključeni đaci i studenti. Ujedno, ova izložba je poslužila kao dobra mogućnost upoznavanja Šveđana sa populacijom Bosanaca koja čini veliki broj u švedskom društvu (danas ih je negdje oko 60.000), i o kojoj dosad nisu znali mnogo. Muzej rada iz Norčepinga (koji je bio prvi domaćin izložbe u februaru 2005.),

⁵ Muhiba Kaljanac, Katalog *Opkoljeno Sarajevo*, Sarajevo: Historijski muzej BiH, 2003.

ustpostavio je usku saradnju sa Bosanskim kulturnim centrom iz tog grada, čija se pomoć ogledala i u dodatnim informacijama o Bosni, a koja su poslužila za što bolje razumijevanje izložbe. Zajednica Bosanaca i Hercegovaca iz ovog grada, pomogla je u sastavljanju svojevrsnog upitnika za Bosance u Švedskoj koji će pratiti izložbu, u kojem su pitanja: kada su došli u Švedsku, pod kakvim su ratnim uslovima napustili Bosnu, šta su sa sobom ponijeli i sl? Ove uspomene i sjećanja Bosanaca koji su došli u Švedsku, predstavljaju bogat materijal s vrijednim informacijama o bosanskoj dijaspori, koji će ostati u vlasništvu Muzeja iz Norčepinga (kopije tog materijala dobiće Historijski muzej BiH). Na ovaj način muzej je sakupio vrijednu muzejsku građu koja će moći poslužiti i za pravljenje neke druge izložbe.

Ovo je dobar primjer prikupljačkog rada u muzejima Švedske, a za naše muzeje je još jedno značajno pitanje. Mislim da se bosanskohercegovački muzeji nedovoljno bave pitanjima šta i kako sakupljati! Zbog toga ćemo doći u situaciju "*praznog prostora*", jer nemamo novije muzejske građe. Ako se nešto ne promijeni naše zbirke će sadržavati samo stariji materijal, a svjedočenje o životu ljudi sadašnjeg vremena nećemo ostaviti sljedećoj generaciji.

Da se i bez novca može sakupiti građa, svjedoči rad Historijskog muzeja BiH i angažovanje sedam kustosa koji su u pripremi izložbe *Opkoljeno Sarajevo* obišli i prikupili građu iz 76 različitih institucija, društava i organizacija, a koje su u Sarajevu djelovale tokom rata 92.-95. Moram napomenuti da je Muzej za tu priliku, uputio javni oglas građanima, koji su nam se odazvali u velikom broju, te nam poklonili izuzetnu građu i predmete. Bili smo iznenađeni odazivom građana koji su željeli da pomognu. Donoseći u Muzej predmete, dokumente, fotografije i drugo, nudeći nam uz to svoje priče i sjećanja, osjećali su se jako važnim i bitnim, a ujedno su doprinjeli obogaćenju našeg materijala za izložbu. Bilo je iznimno interesantno gledati kada su na otvorenje izložbe, a i kasnije, dolazili ti isti ljudi prepoznajući svoje poklonjene predmete Muzeju. Često su na izložbe dovodili svoje prijatelje, goste, članove porodice i druge, doživljavajući izložbu kao svoju. Prikupljanje muzejskog materijala, u saradnji sa građanima, način je na koji brojni muzeji u svijetu dolaze do vrijedne građe, te vjerujem da bi i naši muzeji mogli češće saradivati sa građanima (mnogi od njih sigurno ne bi tražili materijalnu nadoknadu). Na taj način vrlo lako bi mogli obogatiti naše zbirke savremenim materijalom, a ujedno bi zainteresovali širu javnosti za naš rad.